

Т. І. Прокопенко, директор Малокардашинської загальноосвітньої школи І–ІІ ступенів Великокардашинської сільської ради, Голопристанський район, Херсонська обл.

ПЕДАГОГІКА ПАРТНЕРСТВА — ОСНОВА ПРАКТИЧНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ ВЧИТЕЛЯ

У сучасних умовах гуманізації й демократизації навчального процесу як ніколи актуальні дидактичні заповіді В. Сухомлинського. У книзі «Сто порад учителю» видатний український педагог писав: «Немає абстрактного учня. Мистецтво й майстерність навчання і виховання полягає в тому, щоб розкривати сили й можливості кожної дитини, дати їй радість успіху в розумовій праці...» [8]. Кожна дитина — неповторна, наділена від природи унікальними здібностями, талантами й можливостями. Місія нової української школи — допомогти розкрити та розвинути здібності, таланти й можливості кожної дитини на основі партнерства між учителем, учнем і батьками.

Нова українська школа працює на засадах «педагогіки партнерства». Основні принципи цього підходу — спілкування, взаємодія та співпраця між учителем, учнем і батьками, які об'єднані спільними цілями та прагненнями, є добровільними та зацікавленими односторонніми, рівноправними учасниками освітнього процесу, відповідальними за результат. Діалог і багатостороння комунікація між учнями, учителями й батьками — запорука нового освітнього середовища, в якому діти почуватимуть себе комфортно, впевнено, захищено.

Яким чином учителю реалізувати можливості уроку української мови та літератури щодо формування основних компетентностей учнів нової української школи та створення ситуації успіху?

Питання формування компетентностей висвітлено в Державному стандарті базової і повної загальної середньої освіти, Концепції нової української школи, концепціях мовної та літературної освіти, нових програмах. Так, у програмі з української мови зазначено як одне із головних завдань вироблення в школярів компетенцій комунікативно виправдано користуватися засобами мови в різних життєвих ситуаціях. Програмою з літератури визначено такі ключові компетентності: соціальні, мотиваційні, функціональні.

Із метою формування життєвих компетентностей учнів на уроках української мови та літератури практикують традиційні й інноваційні технології організації навчальної діяльності. Хочу визначити особистісно зорієнтоване навчання, основи якого висвітлені в дидактичних працях І. С. Якиманської, методичних посібниках М. П. Гузика, А. Фасолі. Ця технологія сприяє індивідуалізації навчання, здійсненню диференційованого підходу, самовираженню, самореалізації. Одне з чільних місць посідає і технологія розвитку критичного мислення. Американський мислитель Д. Дьюї стверджував, що фундаментальна мета сучасної освіти полягає не в тому, щоб просто давати учням інформацію, а в тому, щоб розвивати критичний спосіб мислення. В. Сухомлинський у своїх працях радив виробляти в учнів потре-

“ Якщо вчитель став другом дитини, якщо ця дружба осяяна благородним захопленням, поривом до чогось світлого, розумного, у серці дитини ніколи не з'явиться зло.
В. Сухомлинський

Таблиця 1
КЛЮЧОВІ КОМПЕТЕНТНОСТІ ТА ШЛЯХИ ЇХ ФОРМУВАННЯ

Вид компетентностей	Шляхи формування компетентностей
1. Комунікативна	Вироблення в учнів умінь комунікативно виправдано користуватися засобами мови в різних ситуаціях. Формування й удосконалення вмінь і навичок у всіх видах мовленнєвої діяльності
2. Соціальна	Виховання свідомого ставлення учнів до свого майбутнього, до громадянського та суспільного життя міста, країни. Формування компетентісно свідомого ставлення до свого здоров'я
3. Полікультурна	Прилучення учнів через мову до культурних надбань українського народу і людства загалом. Привчання учнів критично оцінювати події і вчинки людей, розуміти нестандартність кожної особистості, її неповторність, самотність
4. Само-розвитку та само-освіти	Стимулювання до самостійного здобування знань, виховання самостійності учнів у пізнавальній діяльності. Саморозвиток особистості відповідно до вимог життя

бу пізнавати навколишній світ, залучати їх до здійснення складних розумових операцій: аналізу, синтезу, порівняння, узагальнення; вчити дітей спостерігати, досліджувати, робити власні висновки.

Важливою умовою навчання й першим кроком до формування компетентності учня є внутрішня мотивація (самотивація). Для створення сприятливого психологічного клімату на уроці використовую «Щоденник настрою», психологічну настанову «До успіху». Це сприяє кращому засвоєнню навчального матеріалу, підвищенню авторитету вчителя, психологічному розвантаженню учнів.

Під час наступного етапу — цілеутворення — вважаю за необхідне, щоб учні брали в ньому участь. Намагаюсь, щоб, крім переліку знань, які учні мають засвоїти, вони бачили і перелік умінь, якими зможуть оперувати. Актуальність етапу полягає в тому, що навчальний матеріал учні засвоюють краще, коли вони розуміють його конкретну практичну значущість для себе; чітко знають, що вимагають від них на уроці.

У процесі організації навчальної діяльності надаю перевагу прийомам, вправам, завданням,

створюю ситуації, які «оживлюють» уроки: прийом «Здивування» (сказати, що цікавого прочитали про письменника, персонажа твору); перегляд відеозаписів, створених самими ж учнями або учнями попередніх класів; читання з передбаченням; вправи «Під мікроскопом» (визначити в художньому творі тему, ідею, основну думку, жанр або композиційні елементи); «Залатати» текст твору, вставивши необхідні слова на місці «дірки»; запрошення на урок тьюторів-помічників, які працюють у групах із учнями впродовж уроку; літературне лото, лото термінів і визначень; арт-терапія (музикотерапія) тощо.

Важливо враховувати навчальні потреби дітей, їх індивідуальні здібності, вивчати пізнавальний рівень кожного учня та класу, планувати свою діяльність відповідно до цього — це допомагає досягти певних результатів як із слабкими учнями, так і сильними.

Розвитку творчих здібностей суттєво сприяє використання різних форм організації уроків, які дають стимули до розвитку творчого мислення, що сприяють формуванню духовного світу, загальнолюдських цінностей, які є складовими соціальної компетентності: урок-змагання, мовознавчий турнір, урок-вистава, урок-зустріч, урок-пошук, урок у формі позакласного заходу «Зустріч із поетом», традиційна інтелектуально-розважальна гра «Я люблю Україну».

Значну увагу приділяю використанню комунікативно-ситуативних вправ, які, на мою думку, породжують мотив висловлювання: вправа «Рофт» (вибрати для себе роль (письменник, герой), обрати адресата повідомлення, форму (лист, побажання) та тему повідомлення; вправи «Кардіограма емоцій» літературного героя; «Трансформер», «Приміряй роль» персонажа твору на себе. Такі види роботи закріплюють теоретичні знання, розвивають творчість, формують функціональні вміння, вчать ділового спілкування.

Як засіб розвитку рефлексії практикую написання сенкану, вірша за метафорою, есе, створення асоціативних рядів, що змушують дитину замислитися над тим, чи відповідають її уявлення загальнолюдським: «Чого навчає цей твір?», «Як би ви вчинили на місці літературного героя?», «Що наближає літературного героя

до нашого часу?» Так формую комунікативну та мотиваційну компетентності.

Під час оцінювання вважаю за необхідне створення ситуації успіху, заохочення школярів до подальшої праці. Оволодіння навичками оцінювання, взаємооцінювання й самооцінювання сприяють зниженню конфліктності, формуванню позитивних Я-концепцій, що дозволяє виробляти критичне ставлення до власної роботи.

Свій досвід роботи презентувала на районному семінарі-практикумі для вчителів української мови та літератури «Формування морально-ціннісних якостей особистості засобами літературного читання в умовах компетентнісного підходу», який відбувся 14 лютого 2019 року на базі Малокардашинської ЗОШ I–II ступенів. Під час проведення уроку української літератури в 7 класі «Ідеї зіткнення неповторності й буденності в «Кольорових мишах». Умовна, вигадана ситуація. Образ особливої дівчинки Анни» продемонстровано форми роботи, що спонукали до позитивних партнерських взаємин: учитель — учень. А проведення розважально-пізнавального шоу «Я люблю Україну» — приклад соціально-педагогічного партнерства, яке розглядаю як окрему форму соціальної взаємодії закладу освіти, батьківської громадськості та шефської організації. Соціально-педагогічне партнерство педагогів, батьків і шефів об'єднало свої зусилля для досягнення спільної мети — формування морально-духовної життєво компетентної особистості, яка успішно самореалізується в соціумі як громадянин, сім'янин, професіонал.

Щоденна робота на уроках української мови й літератури з формування життєвої компетентності спрямована на реалізацію такої моделі випускника школи: випускник — це гармонійно розвинена особистість, яка:

- * має високий рівень загальнолюдської культури;
- * може приймати рішення й нести відповідальність за нього;
- * уміє жити в суспільстві, співпрацювати в колективі;
- * здатна розв'язувати життєві проблеми;
- * усвідомлює необхідність учитися впродовж усього життя.

Учитель не повинен зупинитися ні на своєму навчанні, ні у своїй творчості, ні в оволодінні новими методами та прийомами. Якщо педагог припинив своє творче зростання, значить, він перестав жити. Саме про це писав і Б. Степанишин: «Творчість учителя-словесника треба розуміти не як суцільні методичні новації, а як постійне прагнення уникнути трафарету, одноманітності, що вбиває дитячий інтерес. Невпинний пошук і тремтливе очікування інтелектуального задоволення учнів від зустрічі зі світом образів красного письменства — ось результат творчості мовника».

Таким чином, співпраця учителя й учнів, партнерство на уроці, спільний процес пізнання і відкриттів, постійне створення ситуації успіху — складові самореалізації учня в освітньому середовищі.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. *Бабухіна З.* Формування життєвих компетентностей на уроках української мови та літератури [Електронний ресурс] / З. Бабухіна. — Режим доступу: <https://zosh5.org.ua/>. — Назва з екрана.
2. *Заворотнюк В.* Формування ціннісних орієнтацій учнів на уроках української мови й літератури [Електронний ресурс] / В. Заворотнюк. — Режим доступу: <https://naurok.com.ua/>. — Назва з екрана.
3. *Каменська Л.* Критичне мислення на уроках української мови та літератури [Електронний ресурс] / Л. Каменська. — Режим доступу: <https://naurok.com.ua/>. — Назва з екрана.
4. *Миронюк С.* Компетентнісний підхід у навчанні української мови і літератури / С. Миронюк // Вивчаємо українську мову та літературу: наук.-метод. журн. — Київ : Основа, 2007. — № 29.
5. *Пометун О.* Сучасний урок. Інтерактивні технології навчання: наук.-метод. посіб. / О. Пометун, Л. Пироженко ; за ред. О. Пометун. — Київ : Вид-во А.С.К., 2004. — 112 с.
6. *Руденко О.* Життєва компетенція учнів у вимірі освітніх інновацій / О. Руденко // Вивчаємо українську мову та літературу. — 2007. — № 24. — С. 2–5.
7. *Сохань Л.* Життєва компетентність особистості: наук.-метод. посіб. / Л. Сохань, І. Єрмакова, Г. Несен. — Київ : Богдана, 2003. — 502 с.
8. *Сухомлинський В. О.* 100 порад учителю [Електронний ресурс] / В. О. Сухомлинський — Режим доступу: <https://mala.storinka.org> (дата звернення: 03.11.2019). — Назва з екрана.